

GGY343

BANKACILIK

Dr. Bahşayış FIRATOĞLU

Ankara Üniversitesi UBF Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Bölümü

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

Mali Piyasaların Yapısı ve Aksaklıklar

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

Mali Piyasalarda Gözlemlenen 8 Olgu

1. Hisse Senetleri ile finansman sağlamak dünyanın hiçbir yerinde şirketler için en çok tercih edilen yol değildir
2. Menkul kıymet ihracı (hisse ve tahvil) ile finansman sağlamak dünyanın hiçbir yerinde şirketler için en çok tercih edilen yol değildir
3. Mali araçlar yolu ile finansman (dolaylı finansman) doğrudan finansmana nazaran çok daha fazla tercih edilmektedir
4. Finansal araçlar, özellikler Bankalar şirketlerin dış kaynak temininde en fazla rol oynayan kuruluşlardır
5. Mali sistem ekonomideki en sıkı düzenlemelere tabi olan sektörlerden biridir
6. Menkul kıymet piyasalarından fon temin edebilen şirketler ancak çok büyük ve kurumsallaşmış olanlardır
7. Borç sözleşmelerinde «teminat» çok yaygın bir uygulamadır
8. Borç sözleşmeleri çok ayrıntılı ve komplike olarak hazırlanmış yasal belgelerdir ve genellikle borç alan tarafın davranışları üzerinde kısıtlayıcı hükümler içerir

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

Mali Piyasalarda Aksaklıklar

- Piyasa aksaklıkları, piyasa mekanizmasının kendi haline bırakıldığında istenilen ve beklenen (optimal) sonucu vermesine engel olan olgulardır. *Yani, piyasaların etkin çalışmasını engelleyen faktörlerdir.*
- Bunların yarattığı problemler bazı piyasa katılımcılarının piyasadan dışlanmasına, kimi durumlarda da olası bazı piyasaların hiç oluşamamasına yol açabilir.
- Mali piyasalar açısından önemli olan aksaklıklar:
  - İşlem maliyetleri
  - Asimetrik Bilgi Problemi

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

İşlem maliyetleri

- Piyasada gerçekleşecek işlemlerin boyutu ne kadar küçük olursa işlem başına maliyet de o kadar yüksek olacaktır.
- Küçük bir yatırımcının bir girişimciye borç vermek istemesi durumunda bu borç sözleşmesinin şartlarını, ne kadar faiz isteyeceğini vs. belirleyip bunları yasal bir belge halinde yazıya dökmesi (avukat masrafı) maliyetli bir iştir. Halbuki bir banka ölçek ekonomisi sayesinde, çok sayıda böyle işlem yaptığı için bir örnek sözleşmeyi kullanabilecek ve işlem başına maliyeti düşük olacaktır.
- İşlem maliyetlerinin yarattığı bir diğer dezavantaj da küçük miktardaki yatırımlarla farklılaştırma, yani risk dağıtımının yapılması imkansız hale gelebilir. Yumurtalar tek sepete girmek zorunda kalır!

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

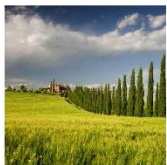

RICS

Asimetrik Bilgi

- Asimetrik bilgi problemi bir finansal işlemde taraflardan birinin her zaman diğerinden daha fazla bilgiye sahip olmasından kaynaklanır.
- Asimetrik bilginin yol açtığı problemler işlemde (sözleşmeden) önce veya işlemin gerçekleşmesinden sonra ortaya çıkabilir:
  - İşlemden Önce: TERS SEÇİM (ADVERSE SELECTION)
  - İşlemden sonra: AHLAKİ RİSK (Ahlaki Çöküntü) (MORAL HAZARD)
    - ASİL-VEKİL PROBLEMİ (Vekalet Problemi) Ahlaki riskin özel bir durumu

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

Ters Seçim Problemi

- İşlem gerçekleştirilecek tarafın yanlış seçilmesi
- Ör: banka kredisi almak için başvuranların gerçek kalitesi banka tarafından tam olarak bilinemeyince, daha riskli olan bir başvuru sahibi bütün şartları kabul edip krediyi alabilir. (ki zaten sonunda ödemeyeceği için şartlarda pazarlık bile etmeyecektir.) Buna karşılık krediyi geri ödemek için çaba sarf edecek olan bir müşteri ise şartlar ağır geldiği için krediyi alamayacaktır.
- Sonuçta banka verdiği kredi ile istemediği bir sonuç elde etmiş ve batık krediye sahip olmuştur.

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

Akerlof (1970) İkinci el araba piyasasından örnek

- Çürüklerin (limonların) yol açtığı problem
- Arabaların kalitesi sahiplerince biliniyor. Alıcılar bilmiyor.
- Alıcının vereceği fiyat piyasadaki iyi ve kötü arabaların ortalaması olacak
- Çok iyi arabaya sahip olanlar bu fiyatı az görüp satmaktan vaz geçecek veya bunu tahmin ederek hiç piyasaya gelmeyecek
- Çok kötü arabası olanlar fiyatı çok beğenerek satmaya en çok hevesli olacak
- Sonuçta piyasada satışa sunulan arabaların kalitesi çok düşük olacak, kimse kötü araba almak istemediği için piyasaya alıcı gelmeyecek
- PİYASA İŞLEMEYECEK!

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

Menkul Kıymet Piyasalarında «Çürükler» / Limon Problemi

- Aynı ikinci el araba piyasasında olduğu gibi, şirketin durumu hakkında yatırımcıların bilgisi şirket sahipleri veya yöneticilerinden azdır
- Menkul kıymetler (hisse senedi veya tahviller) için piyasada oluşacak fiyat iyi ve kötü şirketler için belirlenecek fiyatın ortalaması olacak
- İyi şirketlerin yöneticileri menkul kıymetleri gerçek değerinin altında satılacağı için piyasaya gelmek istemeyecek
- Kötü şirketlerin yöneticileri ise fiyatı çok beğenerek satmaya en çok hevesli olacak
- Sonuçta piyasada gelen şirketlerin kalitesi çok düşük olacak, kimse kötü menkul kıymet almak istemediği için piyasaya alıcı gelmeyecek
- PİYASA İŞLEMEYECEK!

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

Ters Seçim Problemi için çözümler

- Problemin temeli: piyasada bilgi eksikliği
- Çözüm: asimetrik bilginin giderilmesi-piyasaya bilgi akışının sağlanması
- Nasıl olabilir?
  1. Özel sektörde bilginin derlenip piyasaya satılması
  2. Devletin düzenleme yaparak bilgi akışını sağlamak için bağlayıcı kurallar koyması
  3. Finansal Aracılık
  4. Teminat

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

Mali Piyasalardaki Kuruluşlar

23.10.2019

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

GGY 343 2019-2020 Güz

varıvılı

Aracıların Bilgi Asimetrisini Hafifletmesi

- Bankalar
  - Yaptıkları incelemelerle hem ters seçim hem de ahlaki tehlike problemlerini hafifletiyor
  - Bankalar kredi verirken iyi ve kötü şirketleri ayırabilmek için derinlemesine inceleme yapıyor
  - Faizleri yükseltmenin ters seçim riski karşısında, vereceği kredi miktarını sınırlayabiliyor.
- Aracı Kuruluşlar (Yatırım Bankaları)
  - Halka arzlarda ayrıntılı inceleme çalışması (due diligence) yaparak bilgi aktarılmasını sağlıyor.

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

Mali Piyasalarda Düzenlemeler

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

Düzenleme Çeşitleri

- İhtiyati düzenlemeler
  - Mikro ihtiyati (işletmeler bazında basiretli iş görme kuralları- şirketlerin iflas etmemesi için)
  - Makro ihtiyati (**sistemik risklerle** ilgili problemlere karşı- «too big to fail» problemi)

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

Düzenleme Seviyeleri

- Şirket içinde – Yönetimin koyduğu kurallar
- Öz düzenleme
  - Meslek birlikleri vasıtasıyla mesleki kurallar getirilmesi
  - Bankalar birliği (TBB), Aracı kuruluşlar birliği (TSPB), Borsalar (BİST), vb
- Ülke çapında getirilen düzenlemeler (BDDK-SPK)
  - Bankacılık mevzuatı (kanunlar, yönetmelikler, tebliğler, vb)
  - Sermaye piyasası mevzuatı (kanunlar, yönetmelikler, tebliğler, vb)
- Uluslararası düzenlemeler
  - Genellikle tavsiye niteliğinde, tam bağlayıcılığı olmamakla birlikte çoğu uygulanıyor.
  - Basel Uzlaşmaları I, II, III.

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

Finansal Sistemin Düzenlenmesi

Finansal sistemdeki düzenlemelerle amaçlananlar:

- Yatırımcılara bilgi aktarılması
- Finansal sistemin sağlıklı çalışmasını temin etmek (*sağlam kuruluşların olması-panikleri engellemek*)
  - Lisanslama (piyasaya girişte kısıtlamalar)
  - Kamuyu aydınlatma
  - Varlıklar ve faaliyetlerle ilgili kısıtlamalar
  - Mevduat sigortası
  - Rekabete sınırlama
  - Faizlere kısıtlama
- Para politikasını kontrol edebilmek

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

Sermaye Piyasası Düzenlemeleri

Sermaye piyasası ile ilgili düzenlemelerde asıl amaç:

- Halkı aydınlatma- bilginin açığa çıkması

«Güneş ışığı en iyi mikrop öldürücüdür!»

Louis Brandeis (1914) «Other Peoples' Money and How the Bankers Use It» adlı kitabından

- Halka arzlarda izahname ve prospektüs hazırlanması
- Periyodik finansal raporlar
- Muhasebe standartları

Şirketler hakkındaki bilgilerin belli bir standartta olması hem karşılaştırılabilir olmasını sağlıyor hem de kar rakamının usulsüzce düşük gösterilip hisse sahiplerinin mağduriyetine yol açılması önleniyor

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

Sermaye Piyasası Düzenlemeleri

Bu düzenlemelere tabi olan şirketler:

- Hisse senedi borsada işlem gören şirketler
- Tahvilleri halka arz edilmiş şirketler-halka kapalıysa tahvilin tedavülü boyunca
- Ayrıca piyasanın düzgün işlemlerini temin etmek için «piyasa gözetimi» fonksiyonu yerine getiriliyor. Manipülasyonların tespiti.

Ayrıca sermaye piyasasında aracılık yapan şirketlerin faaliyetleri de düzenlemelere tabi.

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

Genel olarak aşağıdaki başlıklar halinde inceleyebiliriz:

1. Rekabeti kısıtlayıcı kurallar:

- Sektöre girişin kısıtlanması –bankacılık lisansı
- Faiz rekabetinin yasaklanması
- Bazı sektörlerdeki (hisse senedi piyasası) faaliyetlerin yasaklanması -
Bu kurallar bankaların aslında işine gelir, ancak başka sektörlerde de girmek istedikleri zaman bu kısıtlardan rahatsız olurlar.

2. Mevduat sahiplerinin parası kullanılarak yapılacak yatırımlara kısıtlar

- Hisse senedi alınmasına yasak
- Verilen kredilerin yoğunlaşması karşısında önlemler - bir şirkete belli bir oranın üzerinde kredi verilememesi (riskin dağıtılması için)

3. Sermaye yeterliliği ile ilgili kurallar

- Varlıkların riskliliğine göre sermaye belirlenmesi

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

Önleyici düzenlemeler

1. Bankaların özkaynak yapısına ilişkin Yönetmelik
  - Öz kaynak: çekirdek sermaye, katkı sermaye, ilave sermaye ve konsolide öz kaynak
2. Bankaların sermaye yeterliliğinin ölçülmesi ve değerlendirilmesine ...
  - Kanunda asgari sermaye %8, ancak BDDK hedefi %12 (Basel II ile uyumlu(Basel II))
  - Kredi riski değerlendirmesinde ağırlıkların belirlenmesi için
    - i. Standart yaklaşım (rating notları)
    - ii. İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım (bankaların kendi değerlendirme modelleri bazında)-bunu uygulamak BDDK iznine bağlı
3. Bankaların likidite yeterliliğinin ölçülmesi ve değerlendirilmesine ...
  - Banka varlıklarının yükümlülükleri karşılayacak düzeyde olması için gerekli likidite seviyesi
  - Toplam likidite oranı-yabancı para likidite oranı
  - Hangi bilanço kalemlerinin hesaplamada dikkate alınacağı vade esasına göre sınıflandırılmış.
  - BDDK toplam LO'nı TCMB görüşünü alarak değiştirmeye yetkili-piyasayı etkileyebiliyor

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

Bankacılık Düzenlemeleri -2

- Kısıtlayıcı düzenlemeler

1. Sektöre girişin kontrolü (Kanun md. 6-15)

- Ortaklık yapısı
- Mali gücü
- Yönetim tecrübesi
- Organizasyon yapısının işlerliği

2. BDDK'nin bankalara müdahale yetkisi (md. 70 & 88)

3. Krediler (bankanın risk yaklaşımlarını düzenlemek)

- Kredi tanımı geniş tutulmuş- risk içeren faaliyetler kapsam dışında kalmasın diye-
- Ne ölçüde tedbir alınacağı sınıflandırılmış risk gruplarına göre belirleniyor.
- Kredilerin kullanılması ile ilgili sınırlamalar (md. 54,55)
- Genel karşılıklar, özel karşılıklar --- teminatlar

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

Bankaların performansının değerlendirilmesi

CAMELS notu (1-5)

1. **Capital (Sermaye):** Basel Uzlaşmasına uyum derecesine göre puanlanıyor
2. **Asset Quality (Varlık kalitesi):** kredilerin geri ödenme riski açısından değerlendirilmesi (teminatların varlığı, kalitesi, kredi notları vb.)
3. **Management (Yönetim):**Yönetimin beceri ve dürüstlük düzeyi
4. **Earnings (Karlılık):** hem şimdiki hem de ileriye yönelik projeksiyonlar
5. **Liquidity (Likidite):** yükümlülükleri karşılayabilecek gerekli likit varlıklara sahip olmak
6. **Sensitivity (Hassaslık-sensitivite):** faiz oranlarındaki / varlık fiyatlarındaki değişimlerden etkilenme. Aşırı riskten korunmak için bilanço dışına alınan varlıklar, hedging vb.

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

Basel Committee on Banking Supervision (1974)

1. **Bankaların ihtiyati düzenlenmesi konusunda dünya çapında standartlar belirleyen en temel kuruluş**
2. **Banka denetleyici kurumları arasında koordinasyon sağlayan bir oluşum**
3. **28 ülkeden 45 üyesi var (merkez bankaları ve düzenleyici kurumlar)**

Basel Uzlaşmaları: Bankaların sermaye yeterliliği ölçümlemesi için geliştirilen standartlar

Basel I: 1988 kredi riski yanında piyasa riski de ilave edildi

Basel II: 2004 ölçümler daha riske duyarlı hale getirildi, kamuya açıklanan SY bilgilerinin kapsamı genişletildi (piyasa disiplini)

Basel III: 2010 (2007 krizine karşı) sermaye ve likidite için yeni global standartlar

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

Yatırımcı Tazmini-Sigorta Sistemi

- Bankacılık - Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
- Sermaye Piyasaları – Yatırımcı Tazmin Merkezi

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

Türkiye’de faaliyet gösteren bütün bankalar üye

Bir bankanın krize girmesi durumunda temelde merkez bankasından borçlanması söz konusu olur. Çünkü başka bankalardan fon bulması da zorlaşacaktır. Merkez bankasının yardımının olamaması veya yetmemesi durumunda TMSF devreye girer. Duruma göre üç çeşit operasyon olabilir.

1. Bankanın iflası durumunda; mevduat karşılıklarının ödenmesi TMSF tarafından yapılır
2. TMSF bankanın batık kredilerini alır, durum düzeltilip başka bir bankayla birleşme yolu aranır.
3. Birleşme için aday bulmanın zor olduğu durumlarda TMSF bankanın yönetimini el alır, sahip olarak yönettikten sonra durum düzelince hisseleri satarak elden çıkarır.

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

- Türk bankacılık sisteminde sistemdeki 6 bankanın faaliyet izni kaldırılarak haklarında iflas kararı verilmiş, 20 bankanın ise temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimi Fona devredilmiştir.
- Fon, banka çözümlene süreçlerini iyileştirmeye yönelik faaliyetlerinin yanı sıra temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimi Fona devredilen bankalar ile faaliyet izni kaldırılarak iflasına karar verilen toplam 26 bankanın tasfiye, çözümlene ve geri kazanım çalışmalarına da devam etmektedir.

INTERNATIONAL
VALUATION
STANDARDS
COUNCIL

RICS

